

**დროებითი საგამოძიებო კომისიის შექმნისა და საქმიანობის
თავისებურებები საკანონმდებლო ორგანოში**

**Characteristics of creation and functioning of Temporary Investigative
Commission at the legislative body**

მაკა წულაია - დოქტორანტი
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის

Maka Tsulaia - Ph.D. Student

Tbilisi State University

რეზიუმე: დემოკრატიულ სახელმწიფოებში სახელმწიფო ხელისუფლების დანაწილების ძირითადი არსი ხელისუფლების ორგანოებს შორის კანონით გათვალისწინებულ ფარგლებში ურთიერთკონტროლისა და ბალანსის უზრუნველყოფაა, რაც საბოლოოდ მათი ურთიერთანამშრომლობის ფარგლებში ქმნის ერთიანი, გააზრებული და დაბალანსებული მმართველობის განხორციელების შესაძლებლობას. სახელმწიფო ხელისუფლების დანაწილების მექანიზმში ურთიერთდაბალანსებისა და შეკავების პირობებში, უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს საქმიანობის ერთ-ერთ ფუნქციას მისი საკონტროლო უფლებების განხორციელება წარმოადგენს. საკანონმდებლო ორგანოების საკონტროლო ფუნქციები მრავალმხრივია, თუმცა მათ შორის განსაკუთრებულია პარლამენტის საგამოძიებო საქმიანობა.

უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოების მიერ საგამოძიებო საქმიანობის განხორციელება მსოფლიოს უმეტეს ქვეყნებში საპარლამენტო კონტროლის საკმაოდ გავრცელებულ ფორმას წარმოადგენს. უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს წარმატებული საკონტროლო საქმიანობისთვის ერთი-ერთი არსებითი საკითხი დროებითი საგამოძიებო ორგანოების მნიშვნელობის ზუსტი გააზრება და მათი შექმნისა და საქმიანობის საკითხების სწორი რეგულაციაა.

უმაღლეს საკანონმდებლო ორგანოში საგამოძიებო კომისიების შექმნისა და საქმიანობის თავისებურებების განხილვისას მნიშვნელოვანია, იმის გარკვევა ითავსებს თუ არა, ან რა მოცულობით, საკანონმდებლო ორგანო საგამოძიებო ან სასამართლო ხელისუფლების გარკვეულ ფუნქციებს, ხდება

თუ არა აღნიშნული ფუნქციით რეალურად საპარლამენტო კონტროლის განხორციელება, თუ იგი მხოლოდ პოლიტიკურ იარაღს წარმოადგენს ოპოზიციური პარტიების ხელში, შექმნისა და საქმიანობის რა თავისებურებები გააჩნიათ საკანონმდებლო ორგანოში საგამომიებო კომისიებს, რამდენად ძლიერია მათი ძალაუფლება და რა სამართლებრივი შედეგები შეიძლება მოიტანოს მათმა საქმიანობამ. რა რეგულაციებია საჭირო იმისათვის, რომ ერთი მხრივ უზრუნველყოფილი იყოს საპარლამენტო ოპოზიციის უფლება და მეორე მხრივ ხორციელდებოდეს რეალური საპარლამენტო, როგორც ერთიანი ინსტიტუტის, კონტროლი ხელისუფლების ორგანოებზე, რითიც პარლამენტს მიეცემა შესაძლებლობა მიიღოს ობიექტური, სამართლიანი, დროული და ეფექტიანი გადაწყვეტილება, ხოლო აღნიშნულის საფუძველზე უზრუნველყოს უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოების საგამომიებო კომისიების მემუვობით ხარისხიანი და ეფექტური საპარლამენტო კონტროლის განხორციელება.

Abstract: In democratic countries, the main idea of the separation of state powers is to ensure mutual control and balance of state organs within the boundaries of the law. In the end, with respect to cooperation of governmental bodies, possibility of a united, premeditated and balanced governance is ensured. In regard to the mechanism of separation of state powers, considering the conditions of mutual balance and deterrence, one of the main functions of the highest representative body is to implement its controlling functions. These controlling functions of legislative bodies are multifaceted, however, the investigative activity of the parliament is of an exceptional importance.

Investigative activity of a legislative body represents a prevalent form of parliamentary control in most of the countries of the world. One of the essential issues concerning successful controlling activity of the highest representative body is to interpret the importance of temporary investigative organs precisely and properly regulate the issues regarding their creation and activity.

While discussing the characteristics of creation and activity of investigative commissions at the highest legislative body, it is important to clarify whether the legislative body shares or not, and to what extent, several functions of investigative or judicial powers. Concerning this function, it is essential to define whether parliamentary control is implemented, or is it just a political tool in hands of

opposition parties. It is also crucial to specify what are the main characteristics of creation and activity of investigative commissions, how strong are its powers and what its legal consequences are. Regarding the issue, it is necessary to define the proper regulations, so that the rights of parliamentary opposition is ensured on one hand and also legitimate parliamentary control over the government bodies is implemented on the other hand. Consequently, the parliament will be entitled to adopt impartial, fair, timely and effective decision and upon this, ensure that a high quality and effective parliamentary control is implemented through the investigative commissions of the highest representative organs.

საკვანძო სიტყვები: საკანონმდებლო ორგანო, საპარლამენტო კონტროლი, საპარლამენტო გამოძიება, დროებითი საგამოძიებო კომისია.

Key Words: legislative body, parliamentary control, parliamentary investigation, temporary investigative commission.

1. შესავალი: დემოკრატიულ სახელმწიფოებში სახელმწიფო ხელისუფლების დანაწილების მიზანი ხელისუფლების ორგანოებს შორის ძალაუფლებისა და ფუნქციების გამიჯვნაში მდგომარეობს, რაც საშუალებას აძლევს საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ორგანოებს განხორციელონ მათ კომპეტენციას მიკუთვნებული უფლებამოსილებები დამოუკიდებლად. თუმცა, ხელისუფლების დანაწილების ძირითადი არსი მაინც ხელისუფლების ორგანოებს შორის კანონით გათვალისწინებულ ფარგლებში ურთიერთკონტროლისა და ბალანსის უზრუნველყოფაა. „აღნიშნული პრინციპის განხორციელება გულისხმობს სახელმწიფო მექანიზმში შეკავებისა და გაწონასწორების არსებობას. მაშასადამე, ხელისუფლების განაწილება სრულებითაც არ ამოიწურება სახელმწიფო ორგანოთა შორის ფუნქციების გამიჯვნით. მის შინაარსში უცვლელად დევს სახელმწიფო ორგანოების ურთიერთშეკავებისა და გაწონასწორების სისტემა“.²⁶ ხელისუფლების დანაწილების პირობებში პარლამენტის საქმიანობის ერთ-ერთ ფუნქციას მისი საკონტროლო უფლებების განხორციელება

²⁶ *რუხაძე ზ.*, საქართველოს კონსტიტუციური სამართალი, ბათუმი, 1999

წარმოადგენს. უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს საკონტროლო ფუნქციებს მიაკუთვნებენ სწორედ პარლამენტის საგამომიებო საქმიანობას, რომელსაც იგი, როგორც წესი, ამ კონკრეტული მიზნისათვის შექმნილი ორგანოების მეშვეობით ახორციელებს. „საპარლამენტო გამოძიების სამართლებრივი ბუნება შესაძლებელია დახასიათდეს, როგორც საპარლამენტო კონტროლის ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტური და პერსპექტიული ფორმა საზოგადოების განვითარების თანამედროვე ეტაპზე“.²⁷

წარმოდგენილი სტატია საკანონმდებლო ორგანოს ისეთ განსაკუთრებულ უფლებას შეეხება, როგორიცაა მის მიერ საპარლამენტო კონტროლის ისეთი ფორმის გამოყენება, რაც საშუალებას აძლევს საკანონმდებლო ორგანოს ფაქტობრივად შეითავსოს საგამომიებო, სასამართლო ფუნქციები. კერძოდ, საკანონმდებლო ორგანოს შესაძლებლობას, შესაბამისი საფუძვლების არსებობისას პარლამენტის წევრთაგან შექმნას სპეციალური კომისია ან კომიტეტი და მისი მეშვეობით ჩაატაროს ქვეყნისათვის მნიშვნელოვან საკითხებზე გამოძიება, რაც თავისთავში გულისხმობს, როგორც კონკრეტული მტკიცებულებების გამოთხოვას, მოპოვებას და შესწავლას, ასევე შესაბამისი პირების დაბარებასა და გამოკითხვას, რიგ ქვეყნებში კონკრეტული საგამომიებო მოქმედების ჩატარების მოთხოვნის შესაძლებლობას, და მოკვლეული მასალებისა და გამოძიებული საკითხების თაობაზე შესაბამისი გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობას. საკანონმდებლო ორგანოს აღნიშნული ფუნქცია საპარლამენტო პრივილეგიადაც კი შეგვიძლია მივიჩნიოთ, რადგან იგი აშკარად შეიცავს ხელისუფლების სხვა შტოების, როგორც აღმასრულებელი, ასევე სასამართლო ხელისუფლების ორგანოების გარკვეულ ფუნქციებს.

2. საკანონმდებლო ორგანოს საგამომიებო ფუნქცია: საკანონმდებლო ორგანოს საგამომიებო ფუნქციას იმპიჩმენტისა და ამნისტიის ფუნქციასთან ერთად საკანონმდებლო ორგანოს სასამართლო

²⁷ Гусева Д. Е., Современные Институты Парламентского Контроля Европейских Государств (Германия, Франция, Великобритания, Россия), Politbook №3, 2016, С. 176

ფუნქციებს მიაკუთვნებენ. უფრო ზუსტად, კვაზისასამართლო უფლებებს, რადგან „იშვიათია ისეთი მოდელი, რომელშიც პარლამენტს აქვს სრული სასამართლო უფლებამოსილება“.²⁸ თუმცა, ალბათ იშვიათი კი არა, რაც არ უნდა ფართო გაგებით ვიგულისხმოთ პარლამენტის საგამოძიებო საქმიანობა, საკანონმდებლო ორგანო სასამართლო ფუნქციებს სრული მოცულობით მაინც ვერ შეითავსებს და ამ ტერმინის გამოყენებაც შესაბამისად პირობითია. „მიუხედავად იმისა, რომ საპარლამენტო გამოძიება ხშირად ისესხებს სასამართლო პროცედურებს, ის უფრო მიზნად ისახავს პოლიტიკურ და არა სამართლებრივ კონტროლს. ამდენად, საპარლამენტო გამოძიება არის არა კვაზი-სასამართლო, ფაქტების მომპოვებელი პროცესი, არამედ უფრო პოლიტიკური მოსაზრებები ამოძრავებს და ცდილობს საკითხი შეიტანოს პოლიტიკურ დღის წესრიგში“.²⁹ „ასეთი გამოძიების მიმართულება განისაზღვრება პოლიტიკური საჯარო ინტერესით, რაც მას ხარისხობრივად განასხვავებს სასამართლო გამოძიებისგან“.³⁰ საპარლამენტო გამოძიება „იდლევა რეაგირების საშუალებას სახელმწიფოს ყველაზე მწვავე პრობლემებზე.“³¹ საგამოძიებო უფლების განხორციელების ფარგლებში საკანონმდებლო ორგანო უფლებამოსილია დაიბაროს ნებისმიერი პირი, ჩამოართვას მას ახსნა განმარტება ნებისმიერ საკითხზე, მოითხოვოს მტკიცებულებების წარმოდგენა, გამოითხოვოს დოკუმენტები და საქმისათვის მნიშვნელოვანი მასალები. თუმცა, „არ უნდა მოხდეს საგამოძიებო კომისიების არასწორად, როგორც სისხლისსამართლებრივი დევნის ინსტრუმენტად გამოყენება, რამაც შესაძლოა გამოიწვიოს

²⁸ ავტორთა კოლექტივი, ავტორთა კოლექტივის ხელმძღვანელი და პასუხისმგებელი რედაქტორი *დემეტრაშვილი ა.*, კონსტიტუციური სამართლის სახელმძღვანელო, თბილისი, 2005, გვ. 210.

²⁹ *Eva-Maria Poptcheva*, Parliament's Committees of Inquiry and Special Committees, EPRS| European Parliamentary Research Service, June 2016, p. 3.

³⁰ *Russell Keith*, Judicial Intervention in Parliamentary Proceedings: The Implications of *Egan v. Willis*, 28 Federal Law Review, 2000, p. 571.

³¹ *Михалёва Н., Дьякова Т.*, Формы Парламентского Контроля, С. 104.

პარლამენტის როლის აღრევა სასამართლო ხელისუფლებასთან³². საკანონმდებლო ორგანოს საგამოძიებო ფუნქციის სისხლისსამართლებრივი დევნის იარაღად გამოყენების საფრთხე მაღალია ისეთი რეგულაციის პირობებში, თუ საკანონმდებლო ორგანოში საგამოძიებო კომისიის შესაქმნელად დადგენილი იქნება საკმაოდ დაბალი კვორუმი. ასეთ შემთხვევაში ოპოზიციურ ძალებს ექნებათ შესაძლებლობა ნებისმიერ საკითხზე მოახერხონ საგამოძიებო კომისიის შექმნა და რეალურად იგი გამოიყენონ ალტერნატიული სისხლისსამართლებრივი დევნის საშუალებად, თავიანთი პოლიტიკური მიზნების გათვალისწინებით.

2.1. საპარლამენტო კონტროლი თუ პოლიტიკური იარაღი: უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს უფლებას ქვეყნისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობის სხვადასხვა საკითხზე, საჭიროების შემთხვევაში, შექმნას დროებითი საგამოძიებო კომისია და აწარმოოს იმ საკითხის შესწავლა, რომელსაც თავად მიიჩნევს აუცილებლად არის საკანონმდებლო ორგანოს ხელში განსაკუთრებული იარაღი უზრუნველყოს კონტროლის განხორციელება ხელისუფლების ორგანოებისა და თანამდებობის პირების საქმიანობაზე. თუმცა საინტერესოა, რეალურად ხომ არ იქცევა იგი პოლიტიკურ იარაღად საპარლამენტო ოპოზიციის ხელში.

ამ მიზნით ალბათ, პირველ რიგში უნდა გავარკვიოთ რა იგულისხმება საპარლამენტო კონტროლის განხორციელებაში. საპარლამენტო კონტროლი წარმოადგენს კონსტიტუციითა და შესაბამისი საკანონმდებლო აქტებით გათვალისწინებულ ფარგლებში, ამავე საკანონმდებლო აქტებით განსაზღვრული მექანიზმებისა და ფორმების გამოყენებით უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს შესაძლებლობას განახორციელოს ხელისუფლების ორგანოების საქმიანობის პოლიტიკური თუ იურდიული ხასიათის კონტროლი. „კონტროლის კომპეტენცია აქვს

³² ბაბევი ვ., ფიში ს., რაიჰენბერგი ც., კონსტიტუციის გადასინჯვა – საქართველოს გზა ევროპისაკენ, თბილისი, 2012, გვ. 128.

ყველა პარლამენტს, მაგრამ მისი ფარგლები დამოკიდებულია მმართველობის ფორმასა და სახეობაზე“.³³

საპარლამენტო კონტროლის ფორმად განიხილება საპარლამენტო გამოძიება, მაგრამ მას გარკვეული თავისებურებები ახასიათებს. „საპარლამენტო პრაქტიკაში დროებითი საგამოძიებო კომისიები, როგორც წესი, საპარლამენტო უმცირესობის დაცვის თვალსაჩინო საშუალებად ითვლება“.³⁴ როგორც წესი, მმართველი ძალა ძალიან იშვიათად არის დაინტერესებული საპარლამენტო გამოძიების წარმართვით, რადგან მას არ გააჩნია პოლიტიკური ნება მისივე გუნდის ქმედებები შეისწავლოს. შესაბამისად, მიუხედავად იმისა, რომ საპარლამენტო კონტროლი წარმოადგენს საკანონმდებლო ორგანოს, როგორც ერთიანი ინსტიტუტის, კონტროლს ხელისუფლების ორგანოებზე, იგი რეალურად იქცევა მხოლოდ მისი ოპოზიციური ნაწილის უფლებად, მისთვის პოლიტიკურად მომგებიან თემებზე მოითხოვოს საგამოძიებო ორგანოების შექმნა პარლამენტში, რაც შესაძლებელია სულ არ გამოხატავდეს პარლამენტის, როგორც ხელისუფლების ორგანოს პოზიციას.

„პარლამენტის საგამოძიებო კომისიასთან დაკავშირებით უნდა ითქვას, არსებითი მნიშვნელობა აქვს იმის გააზრებას, რომ პოლიტიკურ პრაქტიკაში იგი უნდა ემსახურებოდეს საპარლამენტო უმცირესობის უფლებების განხორციელებას, ვინაიდან, როგორც წესი, სწორედ უმცირესობას აქვს ხოლმე ამა თუ იმ საკითხის გამორკვევისა და გამოძიების ინტერესი“.³⁵ საპარლამენტო

³³ ავტორთა კოლექტივი, ავტორთა კოლექტივის ხელმძღვანელი და პასუხისმგებელი რედაქტორი დემეტრაშვილი ა., კონსტიტუციური სამართლის სახელმძღვანელო, თბილისი, 2005, გვ. 209.

³⁴ გონაშვილი ვ., ერემაძე ქ., თევდორაშვილი გ., კახიანი გ., კვერენჩილაძე გ., ჭილაძე ნ., შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, თბილისი, 2016, გვ. 314.

³⁵ ბლანკენაგელი ა., 2009 წლის 17 დეკემბერს ბერლინში საქართველოს სახელმწიფო და საზოგადოებრივი საკონსტიტუციო კომისიების წარმომადგენლებთან „საქართველოს 1995 წლის კონსტიტუციის რეფორმის“ თემაზე გამართული „მრგვალი მაგიდის“ შესახებ. წიგნში: ბაბეკი ვ., ფიში ს.,

გამოძიების ინსტიტუტის შემოღების ერთ-ერთი იდეოლოგი მაქს ვებერი აღნიშნავდა, რომ თუ გავითვალისწინებთ საპარლამენტო დემოკრატიის პირობებში ოპოზიციის მეტისმეტად სუსტ შესაძლებლობას გავლენა მოახდინოს სახელისუფლებო უმრავლესობაზე, აუცილებელია ოპოზიციას მიეცეს იარაღი საპარლამენტო გამოძიების სახით, ამ არათანაბარ ბრძოლაში. შესაბამისად, საგამოძიებო კომისიის შექმნა წარმოადგენს უმცირესობის უფლებას.³⁶ თუმცა, რამდენად რეალურად საპარლამენტო კონტროლის განხორციელებასთან გვექნება საქმე ასეთ შემთხვევაში. მაშინ როდესაც, ოპოზიციური ძალები პარლამენტში ყველა პოლიტიკურ საკითხზე ეცდებიან გამოიყენონ მათ ხელში არსებული ყველაზე მძლავრი იარაღი. რამდენად რეალურად არის დაინტერესებული ოპოზიციური ძალა გამოიძიოს სწორედ ქვეყნისათვის მნიშვნელოვანი საკითხები და არა კონკრეტული, მათ პოლიტიკურ ინტერესში შემავალი თემები, ხომ არ არის შესაძლებელი აღნიშნული ფორმა იქცეს პოლიტიკური შურისძიების საშუალებად, რომელიც შესაძლოა რიგ შემთხვევებში მხოლოდ ხელისუფლების დისკრედიტაციის მიზანს ემსახურებოდეს და არა რეალურად საპარლამენტო კონტროლის განხორციელებას. „საგამოძიებო კომიტეტები ოპოზიციის სურვილს, მიიპყროს საზოგადოებრივი ყურადღება, ზედმიწევნით ესადაგებიან“³⁷. შესაბამისად საპარლამენტო გამოძიება შესაძლოა იქცეს არა საკანონმდებლო ორგანოს, როგორც ერთიანი ინსტიტუტის საკონტროლო ფუნქციის განხორციელებად, არამედ ერთი კონკრეტული ოპოზიციური ძალის ხელში თავმოყრილ პოლიტიკურ იარაღად, თუ ზედმიწევნით ფრთხილად არ მოვეკიდებით მისი

რაიკენბერგი ც., კონსტიტუციის გადასინჯვა – საქართველოს გზა ევროპისაკენ, თბილისი, 2012, გვ. 281.

³⁶ *Якимова Е. М.*, Парламентские Расследования как Форма Парламентского Контроля: Опыт России и Германии, Право и Законодательство, 2012, С. 112

³⁷ *შაიო ა.*, ხელისუფლების თვითშეზღუდვა, კონსტიტუციონალიზმის შესავალი, *მ. მაისურაძის* თარგმანი, *თ. ნინიძის* რედაქტორობით, თბილისი, 2003, გვ. 178.

შექმნისა და დაკომპლექტების, ასევე საქმიანობის საკანონმდებლო რეგულაციებს.

3. საგამოძიებო ორგანოს შექმნა: როგორც უკვე აღვნიშნეთ, საკანონმდებლო ორგანოები საპარლამენტო გამოძიებას ძირითადად თავიანთი კომისიების თუ კომიტეტების მეშვეობით ახორციელებენ. არის ქვეყნები და საკითხები, რომელთა თაობაზეც ინფორმაციის მოგროვებას, საკითხის შესწავლას, გამოძიების ჩატარებას საკანონმდებლო ორგანოში მოქმედი მუდმივი კომიტეტები უზრუნველყოფენ, თუმცა უმეტეს შემთხვევებში საპარლამენტო გამოძიება ტარდება სპეციალურად, ამ კონკრეტული მიზნით შექმნილი საგამოძიებო ორგანოების მეშვეობით. შესაბამისად, ქვეყნების კანონმდებლობაში უნდა არსებობდეს გარკვეული რეგულაციები, რომელიც უმაღლეს წარმომადგენლობით ორგანოებში საგამოძიებო კომისიების შექმნასთან დაკავშირებულ საკითხებს განსაზღვრავს და ეს რეგულაციები გარკვეული თავისებურებებით ხასიათდება.

3.1. შექმნის საფუძვლები: საგამოძიებო კომისიების შექმნის საფუძვლები, როგორც წესი, განსაზღვრულია საკანონმდებლო დონეზე, ქვეყნების კონსტიტუციებითა და ძირითადად საკანონმდებლო ორგანოს რეგლამენტებით. თუმცა, უმეტეს შემთხვევებში საკითხების ჩამონათვალი არ არის ამომწურავი და შეიცავს ზოგად მითითებებს განსაკუთრებით მნიშვნელოვან სახელმწიფო და საზოგადოებრივ საკითხებზე. ხოლო თუ რა ჩაითვლება ასეთ საკითხებად და რა საკითხების გამოძიების მიზნით უნდა შეიქმნას კონკრეტული კომისია, ამის შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს თავად საკანონმდებლო ორგანო. ასეთი ზოგადი რეგულაციებია მაგალითად, ბელგიის,³⁸ პოლონეთის³⁹, სლოვენიის⁴⁰ კონსტიტუციებით განსაზღვრული. უფრო კონკრეტულად არის საკითხები გათვალისწინებული შესაბამისი ქვეყნების საკანონმდებლო ორგანოების რეგლამენტებით. მაგალითად, რუმინეთის პარლამენტის დეპუტატთა პალატის

³⁸ იხ. ბელგიის კონსტიტუცია, მუხლი 56

³⁹ იხ. პოლონეთის რესპუბლიკის კონსტიტუცია, მუხლი 111

⁴⁰ იხ. სლოვენიის რესპუბლიკის კონსტიტუცია, მუხლი 93

რეგლამენტით⁴¹, ლიტვის რესპუბლიკის სეიმის რეგლამენტით,⁴² ესტონეთის⁴³, საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტებით⁴⁴.

3.2. შექმნის ინიციატორები: საგამოძიებო კომისიის შექმნა საკანონმდებლო ორგანოში და საპარლამენტო გამოძიების წარმოება განიხილება, როგორც საპარლამენტო უმცირესობის უფლება. ამ მიზნით საინტერესოა თუ როგორ ხდება იმ სუბიექტების განსაზღვრა ვისაც აქვს უფლება მოითხოვოს საგამოძიებო კომისიის შექმნა. მართლაც, პარლამენტის რამდენი წევრი უნდა იყოს ინიციატორი იმისათვის, რომ ეს უფლება საპარლამენტო ოპოზიციის უფლებად მივიჩნიოთ, ვის უნდა ჰქონდეს საკითხის აღძვრის უფლება და როგორია მსოფლიო ქვეყნების მიდგომები ამ მიმართულებით. უნდა აღინიშნოს, რომ საზღვარგარეთის ქვეყნების რეგულაციები დროებითი საგამოძიებო კომისიის შექმნის ინიციატორების თვალსაზრისით საკმაოდ მრავალფეროვანია და იგი მერყეობს დაახლოებით საკანონმდებლო ორგანოს 5 წევრიდან დეპუტატთა 1/3-მდე. „მსგავსი ბარიერის დაწესების მიზეზი უპირველეს ყოვლისა გამომდინარეობს იმ აუცილებლობით, რომ არ იქნეს დაშვებული საპარლამენტო გამოძიების ინსტიტუტის გამოყენება პოლიტიკური დაპირისპირების ინსტრუმენტად, რომელმაც შესაძლებელია გამოიწვიოს სიტუაციის დესტაბილიზაცია პარლამენტში. მეორე მხრივ, აღნიშნული მოთხოვნა არ შეიძლება გახდეს გადაულახავი დაბრკოლება. არ შეიძლება პარლამენტში ხელისუფლების მხარდამჭერმა ძალებმა დაბლოკონ საპარლამენტო გამოძიების ინიციატორების ნებისმიერი მცდელობა.“⁴⁵ მაგალითად, უნგრეთში, ესპანეთში, ჩეხეთში დროებითი საგამოძიებო კომისიის შექმნის

⁴¹ იხ. რუმინეთის პარლამენტის დეპუტატთა პალატის რეგლამენტი, მუხლი 73

⁴² იხ. ლიტვის რესპუბლიკის სეიმის რეგლამენტი, მუხლი 72

⁴³ იხ. ესტონეთის პარლამენტის რეგლამენტი, მუხლი 20

⁴⁴ იხ. საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტი, მუხლი 61, N3875-რს, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 14.12.2018

⁴⁵ Якимова Е.М., Институт Парламентских Расследований: Общее и Особенное в Практике России и Зарубежных Странах, Вопросы Конституционного Права №2, 2006, С. 63.

საკითხის დასმის უფლება აქვს დეპუტატთა 1/5-ს. ზოგ შემთხვევაში განსაზღვრულია დეპუტატთა კონკრეტული რაოდენობა, ასე მაგალითად, პოლონეთში ინიციატორი შესაძლებელია იყოს 46 დეპუტატი, ავსტრიაში 5 დეპუტატი. ალბანეთსა და ლიტვაში კომისიის შექმნის საკითხის აღძვრის უფლება აქვს დეპუტატთა 1/4-ს, ხოლო ლატვიაში 1/3-ს, ხორვატიაში კი 1/10-ს. უნდა აღინიშნოს, რომ საგამოძიებო კომისიის შექმნის ინიციატორების ძალიან დაბალი კვორუმი შესაძლოა ოპოზიციური ძალების მიერ გამოყენებული იქნას პოლიტიკურ იარაღად. აღნიშნულზე მიუთითებდა სწორედ ვოლფგანგ ბაბეკი 2010 წელს საქართველოს კონსტიტუციაში განხორციელებულ იმ ცვლილებებთან დაკავშირებით, რომლის მიხედვითაც საგამოძიებო ორგანოს შექმნის ინიციატივის უფლების მქონე პარლამენტის წევრთა რიცხვი 1/4-დან დეპუტატთა 1/5-მდე შემცირდა. „ეს ქმნის რისკს, რომ კომისიები გამოყენებულ იქნება პოლიტიკური ზეწოლის საშუალებად, ან პოლიტიკური ყურადღების მოსაპოვებლად და საზოგადოებაში საკუთარი თავის წარმოსაჩენად.“⁴⁶ საპირისპირო მოსაზრებას შეიცავს ვენეციის კომისიის დასკვნა, სადაც აღნიშნულია, რომ „პარლამენტის წევრთა რაოდენობის შემცირებამ, რაც აუცილებელია საპარლამენტო კომისიის ჩამოყალიბებისთვის, შესაძლებელია ხელი შეუწყოს მცირე ოპოზიციური პარტიების როლის განმტკიცებას და შესაბამისად მისაღება.“⁴⁷

3.3. დაკომპლექტების წესი: დროებითი საგამოძიებო კომისიის შექმნის ინიციატორებისა და იმის გათვალისწინებით, რომ საპარლამენტო გამოძიების დაწყების შესახებ მოთხოვნას ძირითადად საპარლამენტო ოპოზიციის წარმომადგენლები აყენებენ, საპარლამენტო გამოძიების წარმართვაზე შესაძლოა სერიოზული გავლენა იქონიოს დროებითი საგამოძიებო კომისიების

⁴⁶ ბაბეკი ვ., ფიში ს., რაიკენბეჰერი ც., კონსტიტუციის გადასინჯვა – საქართველოს გზა ევროპისაკენ, თბილისი, 2012, გვ. 128.

⁴⁷ ევროპის კომისია დემოკრატიისთვის კანონის გზით (ვენეციის კომისია), მოსაზრების პროექტი საკონსტიტუციო კანონპროექტის შესახებ საქართველოს კონსტიტუციაში შესწორებების და ცვლილებების შეტანასთან დაკავშირებით, მოსაზრება #543/2009, სტრასბურგი, 2010

დაკომპლექტების წესმა. კერძოდ, თუ საკითხი დასმული იქნება ოპოზიციის წარმომადგენლების მიერ, კომისია უნდა იყოს დაკომპლექტებული იმგვარად, რომ მათ ჰქონდეთ გარკვეული გადაწყვეტილებების მიღების შესაძლებლობა, რათა კომისიას მიეცეს მუშაობის და კონკრეტულ შედეგებამდე მისვლის საშუალება. „არსებობს მოსაზრება, რომლის თანახმად, საპარლამენტო საგამოძიებო კომისიის შემადგენლობის რიცხოვნობას განაპირობებს საპარლამენტო გამოძიების ქვემდებარე მოვლენათა მასშტაბი, სამუშაო მოცულობა, რომელიც უნდა შესრულდეს და მთელი რიგი სხვა ფაქტორები.“⁴⁸ აღნიშნულის საპირისპიროდ უნდა ითქვას, რომ, როგორც წესი, დროებითი საგამოძიებო კომისიების დაკომპლექტება ხდება საკანონმდებლო ორგანოში საპარლამენტო ფრაქციების პროპორციული წარმომადგენლობის გათვალისწინებით. საპარლამენტო ფრაქციებისა და ფრაქციებში წევრთა რაოდენობაზეა დამოკიდებული საგამოძიებო კომისიების დაკომპლექტების საკითხთი მაგალითად, ბელგიის, ლატვიის⁴⁹, ესტონეთის⁵⁰, სლოვენის, საქართველოს⁵¹ უმაღლეს საკანონმდებლო ორგანოებში.

3.4. შექმნის შესახებ გადაწყვეტილების მიღება: საგამოძიებო კომისიის შექმნის საკითხის ინიცირების შემთხვევაში საჭიროა საკანონმდებლო ორგანოს მიერ გადაწყვეტილების მიღება კონკრეტული საკითხის შესწავლის მიზნით დროებითი საგამოძიებო კომისიის შექმნის შესახებ. უმეტეს შემთხვევებში ინიცირების უფლების მქონე პარლამენტის წევრებთან შედარებით უფრო მაღალი კვორუმი დადგენილი შექმნის შესახებ გადაწყვეტილების მისაღებად. მაგალითად, საბერძნეთში საგამოძიებო კომისიის შექმნის შესახებ გადაწყვეტილება მიიღება პარლამენტის სიითი შემადგენლობის 2/5-ის (120 წევრი) მიერ, მაშინ როდესაც შექმნის

⁴⁸ Трошев Д. Б., Возбуждение Парламентского Расследования, Актуальные Проблемы Российского Право №2, 2007, С. 43.

⁴⁹ იხ. ლატვიის რესპუბლიკის სეიმის რეგლამენტი, მუხლი 149

⁵⁰ იხ. ესტონეთის პარლამენტის რეგლამენტი, მუხლი 26

⁵¹ იხ. საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტი, მუხლი 62, N3875-რს, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 14.12.2018

შესახებ საკითხის დასმის უფლება აქვს პარლამენტის წევრთა 1/5-ს.⁵² ესპანეთში და თურქეთში კომისიის შექმნის თაობაზე გადაწყვეტილება მიიღება სიითი შემადგენლობის უმრავლესობით, ხოლო საკითხის ინიცირების უფლება აქვს ესპანეთის შემთხვევაში პარლამენტის წევრთა 1/5-ს,⁵³ ხოლო თურქეთის უმაღლეს საკანონმდებლო ორგანოში საკითხის აღძვრისათვის საკმარისია 20 დეპუტატის ხმა. პოლონეთში კი, 46 დეპუტატის მიერ ინიცირებულ საკითხს სჭირდება აბსოლუტური უმრავლესობა საგამომიებო კომისიის შექმნის შესახებ გადაწყვეტილების მისაღებად⁵⁴. თუმცა გვხვდება განსხვავებული რეგულაციებიც, როდესაც საკითხის ინიცირებისა და გადაწყვეტილების მისაღებად საჭიროა ხმათა ერთიდაიგივე რაოდენობა. მაგალითად, ჩეხეთის სეიმში, როგორც საკითხის ინიცირებისათვის, ასევე გადაწყვეტილების მისაღებად საკმარისია დეპუტატთა 1/5-ის მხარდაჭერა.⁵⁵ გერმანიის ბუნდესტაგი წევრთა 1/4-ის მოთხოვნის შემთხვევაში ვალდებულია შექმნას საგამომიებო კომიტეტი.⁵⁶ საქართველოს პარლამენტში გადაწყვეტილება დროებითი საგამომიებო კომისიის შექმნის შესახებ მიიღება პარლამენტის სრული შემადგენლობის ერთი მესამედის მხარდაჭერით⁵⁷.

4. საგამომიებო ორგანოს საქმიანობის თავისებურებები: „საპარლამენტო გამოძიების ჩატარების უფლება გამომდინარეობს პრინციპიდან, რომლის თანახმად პარლამენტი მთლიანად უნდა იყოს ინფორმირებული აღმასრულებელი ხელისუფლების საქმიანობის შესახებ ნებისმიერ საკითხზე“.⁵⁸ შესაბამისად,

⁵² იხ. საბერძნეთის პარლამენტის რეგლამენტი, მუხლი 144

⁵³ იხ. ესპანეთის დეპუტატთა კონგრესის რეგლამენტი, მუხლი 52

⁵⁴ იხ. პოლონეთის რესპუბლიკის სეიმის რეგლამენტი, მუხლი 136ა

⁵⁵ იხ. ჩეხეთის რესპუბლიკის დეპუტატთა პალატის რეგლამენტის, მუხლი 48

⁵⁶ იხ. გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის კონსტიტუცია, მუხლი 44

⁵⁷ იხ. საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 42, საპარლამენტო უწყებანი, N31-33, 1995;

⁵⁸ მელქაძე ო., სახელმწიფო კონტროლი: თეორია, პრაქტიკა, პერსპექტივა, პოლიტიკურ-სამართლებრივი ლიტერატურის სერია, წიგნი IV, თბილისი, 1996, გვ. 48

საკანონმდებლო ორგანო აღჭურვილია უფლებით შექმნას სპეციალური კომისია იმ საკითხის შესასწავლად, რომელსაც ქვეყნისათვის მნიშვნელოვნად მიიჩნევს. საგამოძიებო კომისია საკანონმდებლო ორგანოში უმეტესად იქმნება განსაზღვრული დროით და კონკრეტული მიზნისათვის, რომელიმე კონკრეტული თემის შესასწავლად. დროებითი საგამოძიებო ორგანოების საქმიანობა საკანონმდებლო ორგანოში გამორჩეულია და მიუხედავად იმისა, რომ გარკვეული პარალელები შეიძლება გავავლოთ უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს სხვა სუბიექტებთან, მისი საქმიანობა მაინც გარკვეული სპეციფიკით ხასიათდება.

4.1. გამოსაკვლევ საკითხთა წრე: დროებითი საგამოძიებო კომისიის მიერ გამოსაკვლევ საკითხთა წრე, როგორც წესი, მისი შექმნისას განისაზღვრება. შესაბამისად, გარკვეული მიზნით შექმნილი საგამოძიებო ორგანოს საქმიანობა მისი შექმნისას განსაზღვრული საკითხის შესწავლით შემოიფარგლება და ჩვეულებრივ განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით სათანადო დასკვნის მიღებისთანავე სრულდება. საგამოძიებო ორგანოს საქმიანობის ერთ-ერთ თავისებურებად შეიძლება მივიჩნიოთ ის, რომ მიუხედავად მისი საკმაოდ ფართო უფლებამოსილებებისა იგი შეზღუდულია მხოლოდ კონკრეტული საკითხით და ვერ გასცდება მისი შექმნის შესახებ საკანონმდებლო ორგანოს გადაწყვეტილებაში მითითებულ თემას.

საგამოძიებო ორგანოების მიერ გამოსაკვლევ საკითხთა წრე, რასაკვირველია პირდაპირ კავშირშია კომისიის შექმნის საფუძვლებთან, რომელიც საკანონმდებლო დონეზეა გაწერილი და უნდა აღინიშნოს, რომ ძირითადად საკმაოდ ზოგად დებულებებს შეიცავს. „მაგალითისთვის, კონსტიტუციათა საფუძველზე კომისიები იქმნება „სახელმწიფო მნიშვნელობის მქონე საკითხებზე“, „კონკრეტული ფაქტის გამოსაძიებლად“, „საზოგადოებრივი ინტერესის მქონე საკითხთა გამოძიებისთვის“; „სხვადასხვა პრობლემების შესწავლისა და გამოძიების მიზნით“... ცალკეულ შემთხვევებში კომისიის შექმნის საფუძველი კიდევ უფრო ზოგადია და მინიშნება მხოლოდ „განსაზღვრული საკითხების“

გამოძიებაზეა⁵⁹. უნდა აღინიშნოს, რომ საკანონმდებლო დონეზე ასეთი ზოგადი რეგულირება ერთი მხრივ იძლევა საშუალებას ქვეყნისათვის მნიშვნელოვან ნებისმიერ საკითხზე შეიქმნას საგამოძიებო კომისია და ამ მხრივ არ ზღუდავს მკაცრი ფარგლებით საკანონმდებლო ორგანოს, თუმცა მეორე მხრივ, ასეთი ზოგადი ჩანაწერები შესაძლოა იქცეს პოლიტიკური სპეკულაციის თემად. საგამოძიებო კომისიის შექმნის შემთხვევაში ამ ზოგადი საფუძვლებიდან უნდა განისაზღვროს ერთი კონკრეტული თემა, რომელთან დაკავშირებითაც ექნება უფლება საგამოძიებო კომისიას ჩაატაროს გამოძიება და გამოსადიებელ საკითხთა წრეც სწორედ იმ კონკრეტული თემით შემოიფარგლება. ვინაიდან საგამოძიებო კომისია კონკრეტული საკითხის შესწავლითაა შეზღუდული ამით აიხსნება მისი დროებითი ხასიათიც. როგორც წესი, მისი უფლებამოსილების ვადა საკანონმდებლო ორგანოს უფლებამოსილების ვადაზე ნაკლებია, ზოგ შემთხვევაში კი საკანონმდებლო დონეზე პირდაპირ არის მითითებული, როგორც შექმნის კონკრეტული ვადა, ასევე ვადის გაგრძელების შესაძლებლობისა და წესის შესახებ, ხოლო ზოგიერთი ქვეყნების საკანონმდებლო ორგანოები თვითონ განსაზღვრავენ მის მიერ შექმნილი საგამოძიებო ორგანოს უფლებამოსილების ვადას საკუთარი გადაწყვეტილებით.

4.2. უფლებამოსილებები: დროებითი საგამოძიებო კომისიები საკანონმდებლო ორგანოში საკმაოდ ფართო უფლებებით სარგებლობენ. შეიძლება ითქვას, რომ მათი კომპეტენცია განსაკუთრებულია და ხასიათდება ყველაზე ფართო დისკრეციით უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოების სხვა სუბიექტებთან შედარებით. მათი უფლებამოსილება საკანონმდებლო დონეზეა განსაზღვრული, კონსტიტუციით, პარლამენტის რეგლამენტით თუ შესაბამისი სპეციალური საკანონმდებლო აქტებით. უფლებამოსილებების ფარგლებიც განსხვავებულია ქვეყნების მიხედვით, თუმცა ძირითადი მიდგომა ერთია. საგამოძიებო

⁵⁹ გონაშვილი ვ., ერემაძე ქ., თევდორაშვილი გ., კახიანი გ., კვერენჩილაძე გ., ჭილაძე ნ., შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, თბილისი, 2016, გვ. 313.

ორგანოებს უნდა ჰქონდეთ შესაძლებლობა სრული მოცულობით გამოიძიონ საკითხი. ამისათვის, როგორც წესი, გამოიყენება ისეთი მექანიზმები, როგორიცაა, შესაბამისი თანამდებობის პირებისგან ინფორმაციის წარმოდგენის მოთხოვნა, მოწმეების გამოძახება და მათთვის ახსნა-განმარტებების ჩამორთმევა, საქმისათვის საჭირო დოკუმენტების მოძიება და გამოთხოვა, სისხლის სამართლის საქმეების გაცნობის შესაძლებლობა, ექსპერტების დანიშვნისა თუ საჭიროების შემთხვევაში აუდიტორული შემოწმების ჩატარება და ა.შ. მაგალითად, საკმაოდ ფართო უფლებებით გამოირჩევა ბელგიის წარმომადგენლობითი პალატის საგამოძიებო კომისია. მას აქვს იგივე ძალაუფლება როგორც საგამოძიებო მაგისტრატებს სასამართლო გამოძიებისას, კომიტეტი უფლებამოსილია: გამოიძახოს მოწმეები და დაკითხონ ისინი ფიცის ქვეშ, მოითხოვოს საქმესთან დაკავშირებული დოკუმენტაცია, გასცენ ჩხრეკის ორდერი, განახორციელონ ვიზიტები ადგილებზე, გამოძიებისათვის ჩასატარებელი საჭირო განსაკუთრებული ღონისძიებებისთვის შეუძლია გაუგზავნოს მოთხოვნა სააპელაციო სასამართლოს პრეზიდენტს.⁶⁰ მაშინ როდესაც, ესტონეთის პარლამენტის საგამოძიებო კომისიას ძირითადად ინფორმაციის შეგროვების უფლებამოსილება გააჩნია.⁶¹ არის ქვეყნები, სადაც საკანონმდებლო ორგანოში შექმნილი საგამოძიებო კომისიები თუ კომიტეტები თავიანთ საქმიანობაში სისხლის სამართლის საპროცესო ურთიერთობების მარეგულირებელი ნორმებით მუშაობენ. „თუ გვინდა, რომ ამგვარი კომიტეტების საქმიანობა ნაყოფიერი იყოს, მათი პროცედურული უფლებამოსილებები უნდა განისაზღვროს სისხლის სამართლის საქმეებით დაკავებული მოსამართლეების თანაბრად“.⁶² ამგვარი მიდგომაა გათვალისწინებული, მაგალითად გერმანიის კონსტიტუციაში⁶³, რომლის ანალოგიის გამოყენებასაც

⁶⁰ იხ. ბელგიის წარმომადგენელთა პალატის რეგლამენტი, მუხლი 145

⁶¹ იხ. ესტონეთის პარლამენტის რეგლამენტი, მუხლი 22

⁶² შაიო ა., ხელისუფლების თვითშეზღუდვა, კონსტიტუციონალიზმის შესავალი, *მ. მაისურაძის* თარგმანი, *თ. ნინიძის* რედაქტორობით, თბილისი, 2003, გვ. 178.

⁶³ იხ. გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის კონსტიტუცია, მუხლი 44

გეგმავდნენ საქართველოს 1995 წლის კონსტიტუციის შემუშავებისას. „ნიემივუს პრობლემურად მიაჩნდა, რომ საგამოძიებო კომისიას სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის შესაბამისად ემუშავა... საგამოძიებო კომისიას, მისი აზრით, არ უნდა დაეწყო მუშაობა როგორც სასამართლოს და რაიმე მიზნის მისაღწევად არ უნდა შეკრებილიყო როგორც სისხლის სამართლის საგამოძიებო ჯგუფი.“⁶⁴

4. 3. გამოძიების შედეგი: საკანონმდებლო ორგანოში დროებითი საგამოძიებო კომისიების შექმნისა და საქმიანობის, მათი ამგვარი ფართო უფლებამოსილებებით აღჭურვის მთავარი მიზანი რა თქმა უნდა გამოსაკვლევ საკითხთან დაკავშირებით კონკრეტული დასკვნების გაკეთებაა. თუმცა საინტერესოა რეალურად რა შედეგი შეიძლება მოჰყვეს საკანონმდებლო ორგანოს მიერ ჩატარებულ გამოძიებას. უმეტეს შემთხვევებში დროებითი საგამოძიებო ორგანოების გამოძიების შედეგები აისახება მათ დასკვნებში თუ ანგარიშებში და წარედგინება პარლამენტის პლენარულ სხდომას ან თავმჯდომარეს, რომელიც განიხილება პლენარულ სხდომაზე და აისახება საბოლოოდ პარლამენტის გადაწყვეტილებაში. აღნიშნული გადაწყვეტილება მიიღება ჩვეულებრივი წესით.

საპარლამენტო გამოძიება საბოლოოდ მაინც პოლიტიკური ხასიათისაა და გამოძიების შედეგიც შეიძლება იყოს პირის პოლიტიკური პასუხისმგებლობა. ყველაზე გახმაურებული შედეგი 1973 წელს ე.წ. „უოტერგეიტის საქმეზე“ ამერიკის შეერთებული შტატების სენატში შექმნილი სპეციალური საგამოძიებო კომიტეტის საქმიანობას მოჰყვა. გამოძიებამ შედეგად რამდენიმე თანამდებობის პირის პასუხისგებაში მიცემა და თავად პრეზიდენტი ნიქსონის, მოსალოდნელი იმპიჩმენტის თავიდან ასაცილებლად, თანამდებობიდან გადადგომა გამოიწვია. ამ გადაწყვეტილებით ნიქსონი პირველი და ჯერ-ჯერობით ერთადერთი ამერიკის პრეზიდენტი გახდა, რომელიც საკუთარი ნებით გადადგა

⁶⁴ ნიემივუო, მემორანდუმი, 7 თებერვალი, 1995, თავი 3, გვ. 2. წიგნში: ბაბეკი გ., კონსტიტუციის შემუშავება და მიღება საქართველოში (1993-1995), საერთაშორისო იურიდიული დახმარების შედეგები ტრანსფორმირებად სახელმწიფოში, თარგმანი კუბლაშვილი კ., თბილისი, 2002, გვ. 120.

თანამდებობიდან და ეს ყველაფერი საგამომიებო კომიტეტის საქმიანობას მოჰყვა. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ ასეთ შემთხვევაში, როგორც ამერიკის შეერთებული შტატების, ასევე უმეტესი ქვეყნების კანონმდებლობა ითვალისწინებს იმპიჩმენტის პროცედურის დაწყების შესაძლებლობას, რომელსაც თავისი წესი აქვს და საკმაოდ მაღალ კვორუმსაც ითვალისწინებს. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ საპარლამენტო უმცირესობის მიერ წამოწყებულ გამოძიებას საბოლოოდ უმრავლესობის მხარდაჭერა დასჭირდება, რათა გამოძიება კონკრეტული შედეგით დაასრულოს. „თუ საგამომიებო კომიტეტების შექმნა აუცილებელია, მინისტრთა კაბინეტისადმი ლოიალური საპარლამენტო უმრავლესობა დაინტერესებულია, რომ კომიტეტმა რაც შეიძლება ცოტა რამ გამოიძიოს და მოპოვებული ინფორმაციის სანდოობა ექვს იწვევდეს... რაც უნდა გამოიძიოს საგამომიებო კომიტეტმა ან მისმა უმცირესობამ, დარღვევების გამოსწორება მხოლოდ საპარლამენტო უმრავლესობას შეუძლია“.⁶⁵ თუ ჩვენ საპარლამენტო გამოძიებას განვიხილავთ, როგორც უმცირესობის უფლებას, მათ ექნებათ შესაძლებლობა შექმნან საგამომიებო კომისია და ამ დროს საბოლოო გადაწყვეტილება უმრავლესობის მხარდაჭერაზეა დამოკიდებული, საპარლამენტო გამოძიება შესაძლებელია მის საბოლოო მიზნამდე მაინც ვერ მივიდეს, იმ შემთხვევაში თუ მმართველი გუნდი არ გაიზიარებს საგამომიებო კომისიის დასკვნაში ასახულ საკითხებს.

დასკვნა: საპარლამენტო გამოძიება, რომელსაც უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანო ძირითადად სპეციალურად ამ მიზნით შექმნილი დროებითი კომისიების მეშვეობით ახორციელებს, წარმოადგენს საპარლამენტო კონტროლის განხორციელების ერთ-ერთ ფორმას, თუმცა იგი სრული მოცულობით პარლამენტის, როგორც ხელისუფლების ორგანოს მიერ განხორციელებულ კონტროლის ფორმად არ შეგვიძლია მივიჩნიოთ, კომისიების შექმნისა და საქმიანობის თავისებურებების გათვალისწინებით. იგი შეგვიძლია განვიხილოთ, როგორც საპარლამენტო უმცირესობის

⁶⁵ შაიო ა., ხელისუფლების თვითშეზღუდვა, კონსტიტუციონალიზმის შესავალი, *მ. მაისურაძის* თარგმანი, *თ. ნინიძის* რედაქტორობით, თბილისი, 2003, გვ. 179.

უფლება, რომელიც მეტწილად პოლიტიკური ხასიათისაა და რეალურად შესაძლოა იქცეს საპარლამენტო კონტროლის ფორმის გამოყენებად კერძო პოლიტიკური მიზნებისათვის თუ ძალიან ფრთხილად არ მოვეკიდებით მისი შექმნის ინიციატორებისა და შექმნის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების კვორუმს. ზედმეტად დაბალი კვორუმი, ვფიქრობ შექმნის პარლამენტში წარმოდგენილი მცირერიცხოვანი პოლიტიკური ჯგუფების მიერ ამ მძლავრი იარაღის პოლიტიკური ინტერესების სასარგებლოდ გამოყენებისა და შესაძლოა, პოლიტიკური დაპირისპირების რისკს.

საკანონმდებლო ორგანოში საგამოძიებო კომისიის შექმნისა და საქმიანობის მიზანი ქვეყნისათვის იმ მნიშვნელოვან საკითხთან დაკავშირებით, რომლის შესასწავლადაც შეიქმნა დროებითი საგამოძიებო კომისია, კონკრეტულ გადაწყვეტილებამდე მისვლაა. უმაღლეს საკანონმდებლო ორგანოში დროებითი საგამოძიებო კომისიის შექმნა განიხილება, როგორც საპარლამენტო უმცირესობის უფლება, თუმცა გამოძიების საბოლოო შედეგი დამოკიდებულია მაინც უმრავლესობის მხარდაჭერაზე. უმცირესობის ინიციატივით შექმნილმა კომისიამ რომც მოახერხოს საქმის სრულყოფილად გამოძიება და შესაბამისი დასკვნის მიღება, მისი იმპლემენტაცია, გამოძიების შედეგად გამოვლენილ დარღვევებზე რეაგირება მაინც უმრავლესობის გადაწყვეტილებაზე და მათ პოლიტიკურ ნებაზე იქნება დამოკიდებული.

ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე, საკანონმდებლო ორგანოს მიერ დროებითი საგამოძიებო კომისიებისა თუ კომიტეტების მეშვეობით საპარლამენტო გამოძიების განხორციელებისათვის, მათი შექმნისა და საქმიანობის წარმოდგენილ სტატიაში განხილული თავისებურებების გათვალისწინებით, ოპტიმალური საკანონმდებლო რეგულაცია იქნება ალბათ ისეთი შესაძლებლობის შექმნა, რომელიც ერთი მხრივ აძლევდეს საშუალებას საპარლამენტო ოპოზიციას მოახდინოს საგამოძიებო კომისიის შექმნის ინიცირება, თუმცა მეორე მხრივ საპარლამენტო გამოძიება არ უნდა იქცეს მხოლოდ პოლიტიკურ იარაღად მათ ხელში და იგი უნდა წარმოადგენდეს რეალურად ხელისუფლების ორგანოებზე საპარლამენტო კონტროლის განხორციელების საშუალებას, რასაც დარღვევების აღმოჩენის

შემთხვევაში შესაბამისი რეაგირების ზომები მოჰყვება, რაც მმართველის ძალის მხარდაჭერის გარეშე შეუძლებელია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბაბუკი ვ., კონსტიტუციის შემუშავება და მიღება საქართველოში (1993-1995), საერთაშორისო იურიდიული დახმარების შედეგები ტრანსფორმირებად სახელმწიფოში, თარგმანი *კუბლაშვილი კ.*, თბილისი,
2. ბაბუკი ვ., ფიში ს., რაიკენბეჰერი ც., კონსტიტუციის გადასინჯვა – საქართველოს გზა ევროპისაკენ, თბილისი, 2012;
3. გონაშვილი ვ., ერემაძე ქ., თევდორაშვილი გ., კახიანი გ., კვერენჩილაძე გ., ჭილაძე ნ., შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, თბილისი, 2016;
4. მელუაძე ო., სახელმწიფო კონტროლი: თეორია, პრაქტიკა, პერსპექტივა, პოლიტიკურ-სამართლებრივი ლიტერატურის სერია, წიგნი IV, თბილისი, 1996;
5. შაიო ა., ხელისუფლების თვითშეზღუდვა, კონსტიტუციონალიზმის შესავალი, *მ. მაისურაძის* თარგმანი, *თ. ნინიძის* რედაქტორობით, თბილისი, 2003;
6. ავტორთა კოლექტივი, ავტორთა კოლექტივის ხელმძღვანელი და პასუხისმგებელი რედაქტორი *დემეტრაშვილი ა.*, კონსტიტუციური სამართლის სახელმძღვანელო, თბილისი, 2005;
7. ევროპის კომისია დემოკრატიისთვის კანონის გზით (ვენეციის კომისია), მოსაზრების პროექტი საკონსტიტუციო კანონპროექტის შესახებ საქართველოს კონსტიტუციაში შესწორებების და ცვლილებების შეტანასთან დაკავშირებით, მოსაზრება #543/2009, სტრასბურგი, 2010, [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL\(2010\)062-geo](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL(2010)062-geo), გადამოწმებულ იქნა 09.02.2019
8. *Eva-Maria Poptcheva*, Parliament's Committees of Inquiry and Special Committees, EPRS| European Parliamentary Research Service, June 2016;
9. *Russell Keith*, Judicial Intervention in Parliamentary Proceedings: The Implications of *Egan v. Willis*, 28, *Federal Law Review*, 2000;
10. *Гусева Д. Е.*, Современные Институты Парламентского Контроля Европейских Государств (Германия, Франция, Великобритания, Россия), *Politbook* №3, 2016;

11. *Михалёва Н., Дьякова Т.*, Формы Парламентского Контроля, <https://cyberleninka.ru/article/v/formy-parlamentskogo-kontrolya-1>,
გადამოწმებულ იქნა 09.02.2019;
12. *Трошев Д. Б.*, Возбуждение Парламентского Расследования, Актуальные Проблемы Российского Право №2, 2007;
13. *Якимова Е. М.*, Парламентские Расследования как Форма Парламентского Контроля: Опыт России и Германии, Право и Законодательство, 2012;
14. საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტი, N3875-რს, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 14.12.2018;
15. Basic Law for the Federal Republic of Germany, 23.05.1949, <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80201000.pdf>, გადამოწმებულ იქნა: 09.02.2019;
16. The Constitution of the Republic of Slovenia, 25.06.1991, <http://www.dz-rs.si/wps/portal/en/Home/PoliticiSistem/UstavaRepublikeSlovenije>, გადამოწმებულ იქნა: 09.02.2019
17. The Belgian Constitution, 17.02.1994, https://www.dekamer.be/kvvcr/pdf_sections/publications/constitution/GrondwetUK.pdf, გადამოწმებულ იქნა: 09.02.2019;
18. The Constitution of the Republic of Poland, 02.04.1997, <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>, გადამოწმებულ იქნა: 09.02.2019;
19. Federal Law on the Rules of Procedure of the Austrian National Council, Federal Law Gazette, No. 410/1975, <https://www.parlament.gv.at/ENGL/PERK/RGES/GOGNR/index.shtml>, გადამოწმებულ იქნა: 09.02.2019;
20. Standing Orders of the Congress of Deputies of Spain, 10.02.1982, http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/Hist_Normas/Norm/standing_orders_02.pdf, გადამოწმებულ იქნა: 09.02.2019;
21. Standing Orders of the Parliament of Greece, 22.06.1987, <https://www.hellenicparliament.gr/en/Vouli-ton-Ellinon/Kanonismos-tis-Voulis>, გადამოწმებულ იქნა: 09.02.2019;
22. The Standing Orders of the Sejm of the Republic of Poland, 30.07.1992, http://oide.sejm.gov.pl/oide/en/index.php?option=com_content&view=article&id=

14798:the-standing-orders-of-the-sejm-of-the-republic-of-poland&catid=7&Itemid=361, გადამოწმებულ იქნა: 09.02.2019;

23. Rules of Procedure of the Saeima of the Republic of Latvia, 18.08.1994, <http://www.saeima.lv/en/legislative-process/rules-of-procedure>, გადამოწმებულ იქნა 09.02.2019

24. Seimas of the Republic of Lithuania – Statute, 17.02.1994, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e495a6e2b60611e5be9bf78e07ed6470?jfwid=39x432mh7>, გადამოწმებულ იქნა 09.02.2019

25. Regulation of the Chamber of Deputies of the Parliament of Romania, no. 8/1994, republished 12.04.2016, <http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=240>, გადამოწმებულ იქნა 09.02.2019;

26. Rules of Procedure of the Chamber of Deputies of the Czech Republic, 19.04.1995, <http://www.psp.cz/en/docs/laws/1995/90.html#s1>; გადამოწმებულ იქნა 09.02.2019;

27. Riigikogu Rules of Procedure and Internal Rules Act, 11.02.2003, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/528012015007/consolide/current>, გადამოწმებულ იქნა 09.02.2019;

28. The Rules of Procedure of the Belgian House of Representatives, 02.10.2003, გადამოწმებულ იქნა 09.02.2019.